

PAUL EVDOKIMOV. O BIOGRAFIE

La 16 septembrie 1970, la Meudon, în Franța, intra în veșnicie Paul Evdokimov, unul dintre numele cele mai cunoscute ale teologiei ortodoxe din diaspora rusă. Revoluția bolșevică a fost una dintre tragediile istorice ale secolului XX, un secol marcat de sânge, cruzime nebănuită și absurdități greu de imaginat. Literatura unui Alexandr Soljenițan sau Varlaam Șalamov sunt veritabile „coborâri în infern”¹ unde poate fi contemplată, fără a se epuiza însă, destrucția pe care a suferit-o lumea slavă. Există și o altă față a medaliei. În rațiunile Sale tainice, Dumnezeu găsește modalitățile prin care răul poate să fie convertit și distilat, iar din el să răsară ceva bun, în cele din urmă. Unul dintre cele mai importante efecte pozitive ale tragediei rusești (care, din păcate, nu s-a rezumat doar la Rusia), a fost emigrația inteligenței care a dus cu ea și teologia ortodoxă și a putut-o pune în dialog cu marea cultură vestică, europeană. Între cei care își descoperă vocația de conectori ai lumilor ce fuseseră

¹ Sintagma se regăsește în titlul uneia dintre cărțile în care Paul Evdokimov explorează problema răului: Paul Evdokimov, *Gogol et Dostoïevsky ou La descente aux enfers*, Desclée de Brouwer, Paris, 1961.

atâta vreme separate se găsește și Paul Evdokimov. Acesta din urmă se situează pe o poziție intermediară. Dacă emigranții ruși precum Nicolai Berdiaev sau Serghei Bulgakov au deja fiecare o operă importantă în spatele lor, scrisă în limba rusă, în clipa în care ajung la Paris și trebuie să renunțe la idealul naiv de a se întoarce vreodată în Rusia din care au plecat unde să continue să scrie rusește, Evdokimov începe să publice, la fel ca Vladimir Lossky, direct în limba franceză și devine unul dintre principalii autori care construiesc punți spirituale între cele două lumi².

Tradus clandestin în limba română, a fost publicat după 1989 și se regăsește și el în valul care îmbogățește cultura și teologia românească cu vocile reprezentative ale literaturii occidentale recente. Interesul pentru teologia sa este semnul vitalității și al optimismului anilor '90, care s-a temperat semnificativ în ultima perioadă.

Paul Evdokimov a fost foarte discret cu privire la viața sa privată. Într-un singur text își propune să vorbească despre biografia sa, dar cum privirea nu îi este îndreptată către sine, acolo vom găsi reflecții despre ecumenism și căutarea unității confesionale, iar evenimentele și trăirile nu sunt decât un pretext³. În acest context, sursa principală de informații cu privire la biografia lui Paul Nicolaevici Evdokimov

² Olivier Clément, „La vie et l'oeuvre de Paul Evdokimov. Quelques approches”, *Contacts* 73–74 (1971), p. 13.

³ Vezi „Câteva jaloane pe un drum de viață” în Paul Evdokimov, *Rugul aprins*, traducere de Teodor V. Damsa, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994, pp. 18–28.

o constituie mărturiile prietenului său mai tânăr, Olivier Clément, care îl evocă pentru prima dată în revista *Contacts*⁴, imediat după moartea sa, iar apoi în volumul *Orient – Occident* unde este pus alături de Vladimir Lossky⁵. Clarificări suplimentare cu privire la parcursul biografic, dar și la opera lui Paul Evdokimov găsim și la cei care i-au analizat îndeaproape opera, din diverse perspective: Peter C. Phan⁶, Giorgio Celora⁷, Michael Plekon⁸ sau Jean-François Roussel⁹. Bibliografia privitoare la viața și opera lui Paul Evdokimov este însă mult mai amplă și nu poate fi epuizată aici.

Paul Evdokimov s-a născut la 2 august 1901 în Sankt-Petersburg, orașul care la vremea respectivă era cel mai european din întreaga Rusie. Familia face parte din nobilime, tatăl, Nicolae Evdokimov, este co-

⁴ Olivier Clément, „La vie et l’oeuvre de Paul Evdokimov. Quelques approches”.

⁵ Olivier Clément, *Orient - Occident: 2 passeurs: Vladimir Lossky et Paul Evdokimov*, Labor et Fides, Geneva, 1985.

⁶ Peter C. Phan, *Culture and Eschatology: the iconographical Vision of Paul Evdokimov* (American university studies v. 1), P. Lang, New York, 1985.

⁷ Giorgio Celora, *Evdokimov: voce dell’ortodossia in Occidente* (Nuovi saggi teologici 34), Edizioni dehoniane, Bologna, 1995.

⁸ Michael Plekon, „Paul Evdokimov, a Theologian within and beyond the Church and the World”, *Modern Theology* 12, 1 (ianuarie 1996).

⁹ Jean-François Roussel, *Paul Evdokimov: une foi en exil*, Médiaspaul, Montréal, 1999.

lonel în armata țaristă, iar mama descinde din vechea aristocrație¹⁰. Ne găsim în Rusia începutului de secol XX, o țară răscolită de revolte, într-un continuu proces de fierbere. În 1907 are loc prima dramă din șirul celor care îl vor marca pe Evdokimov. Tatăl său este asasinat de un soldat cu convingeri revoluționare, aflat sub comanda sa. A fost împușcat de aproape¹¹ și nu a avut nicio șansă de supraviețuire. În manieră cât se poate de rusească, mama lui Paul Evdokimov cere la proces grațierea ucigașului¹². Acestea sunt primele detalii care ne ajută să înțelegem devenirea ulterioară a teologului rus, naturalizat în Franța. Fără să știm prea bine cât de mult a fost implicat tatăl în educația copilului și cât de apropiați au fost ei, moartea sa trebuie, totuși, să fi pus o amprentă asupra formării fiului său¹³. Olivier Clément presupune că amintirea tatălui său, un om dedicat, bun, cu spirit de sacrificiu, a lăsat o puternică impresie asupra lui Evdokimov și l-a pregătit pentru două teme majore din gândirea sa: Dragostea sacrificială a Tatălui și zâmbetul Tatălui pe care îl vom contempla în veșnicie. În acest context, O. Clément completează: „Adevărata psihanaliză nu reduce taina, ci arată cum, de-a lungul întregului nostru destin, taina ne atrage către ea”¹⁴.

¹⁰ Olivier Clément, „La vie et l’oeuvre de Paul Evdokimov. Quelques approches”, p. 14.

¹¹ Peter C. Phan, *Culture and eschatology*, p. 9.

¹² Jean-François Roussel, *Paul Evdokimov*, p. 13.

¹³ Peter C. Phan, *Culture and eschatology*, p. 9.

¹⁴ Olivier Clément, „La vie et l’oeuvre de Paul Evdokimov. Quelques approches”, p. 14.